

Levél Szárdiszba

Szárdisz városáról

Lídia fővárosa Kis-Ázsiában, Szmirnától mintegy 80 km-re Keletre található. Egykor Krózus király székvárosa, majd a Perzsa Birodalom, azután a szeleukida, míg az Újszövetség korában a Római Birodalom része volt. Napjainkban csupán rommező Szárdisz városa, Törökország területén. Nincs város egész Kis-Ázsiában, amelynek nagyobb kontrasztja lenne, dicső múltja és az akkori jelenje között, melankolikus alvó várossá vált János idejében.

A város eredetileg egy 500 méter magas fennsíkon épült fel, később túlterjeszkedett, és a környező völgyeket is benépesítették a város lakói, a település tereprajza is bemutatja hanyatlását.

Az ősi Szárdisz városából csupán egy kis falucska, Sart maradt meg napjainkra. Szárdisz a tengerparttól 100 km-re, Lídia királyságának volt fővárosa a Kr. e. 7. sz.-ban, annak a gazdag birodalomnak, amely majdnem egész Kis-Ázsiát magába foglalta. Történelmileg Szárdisz Kis-Ázsia területén kulcsszerepet játszott, mert itt találkozott a „Kelet és Nyugat”, a konfliktusok és érdekek, kulturális és politikai értelemben.

Krózus Lídia királya volt, Kr. e. 560–546-ig uralkodott. Gazdagsága fogalomná vált, és a vagyont ma is nevével társítják. Nemzetközileg Szárdisz neve „arany Szárdisz”-ként vált ismerté. Szárdiszban készítették az első arany és ezüst pénzérméket, amely a modern pénz szülővárosává tette. Kürosz, a nagy hódító megölte ugyan Krózus királyt, azonban Szárdisz megmaradt kormányzósági székhelynek a Perzsa királyság idején is, Kr. e. 546–334-ig.

A leírások arra utalnak, hogy ebben az időszakban a város nevét Spardára vagy Szfardára változtatták. Történészek és Bibliakutatók is úgy vélekednek, hogy az Abdiás könyvének 20. versében említett *Szefarád* azonos ezzel a várossal, ahová a száműzött zsidókat telepítették néhány évszázaddal Krisztus születése előtt.

Kr. e. 334-ben, két évszázaddal - Kürosz győzelme után - Nagy Sándor harc nélkül foglalta el Szárdiszt. A rómaiak Kr. e. 189-ben kezdtek el uralkodni Szárdiszban. Valamennyi idegen közigazgatásban e város fontos közigazgatási központ maradt. Szárdisz befolyása akkor kezdett halványodni, amikor Kr. u. 26-ban Róma egy fontos templomépítési kérelmét elutasította, és Szárdisz helyett Szmirna nyerte el ezt a kiváltságot. Róma döntését biztosan az befolyásolta, hogy Kr. u. 17-ben földrengés következtében a város egyik részén földcsuszamlás pusztított. Később azonban a római császárok Tibériusz és Klaudiusz évtizedeken át bőkezű adománnyal segítette a várost. Az egyik adomány a vízvezeték építése volt.

Sok ősi városhoz hasonlóan Szárdisz is folyóparton, völgyben helyezkedett el. A Pactolus a Hermás-folyó déli mellékfolyója volt. Szárdisz történelmének kutatói úgy vélik, hogy Krózus legendás hírű gazdagsága a Pactolusból kitermelt aranyból származott. A körülötte levő hegyeket Tmolus-hegyként emlegették. A Hermás-völgye ma Gediz Cay néven ismert.

A folyó előnye nyilvánvaló, mert vízzel látja el a várost, és biztosítja a szállítást is. A folyóvölgy termékenysége magától értetődik. A hegyoldalak fontossága a modern olvasó előtt már kevésbé érthető, ha nem tanulmányozza az ősi történelmet. Ugyanis a hegyen lévő előnye az, hogy a gravitáció a javára dolgozik, a dárda vagy a kő gyorsabban és messzebbre repül a hegyről lefelé, mint fölfelé. Ezért építették régen a citadellákat vagy erődként ismert fellegrákokat hegyoldalba, mert ezek a lakosság védelmét is szolgálták.

Szárdisznak is volt egy ilyen fellegrá, amely részben épségben maradt, és alkalmat nyújt a régészeknek bepillantani az ősi világ építészetébe. Egy másik figyelemreméltó szempont a Biblia előtti korból való királyi „ezer-domb temető”, a várostól 10 km-re található, nevét pedig számos sírhantjáról kapta, melyek kis domboknak tűnnek. Szárdiszban némelyek sziklába vájt üregbe temetkeztek, mások viszont sírkamrákba, amik földdel beborítva kicsiny dombokat alkottak. Ezeket Nekropolisznak nevezték.

A város fő iparága a gyapjú feldolgozása volt. Szárdiszban szőtték a híres bíbor szövetet. A Leszboszi Szapphó sajnálatát fejezte ki, hogy nem vásárolhatott leánya, Cleis részére Szárdiszból való színes kalapot. Ez a „textil-központúság” adja az ideillő utalást: „szennyes ruha” (Jel 3,4).

Szárdiszban a vallásos élet középpontjában a kereszténységet megelőzően Artemisz istennő tisztelete állt, az ő templomának romjai megmaradtak. Ez a templom a negyedik legnagyobb ión építmény, amit a régészek ismernek. Artemisz a római Diana istennővel volt azonos, Krózus mérhetetlenül pazar templomát Kr. e. 499-ben az ión lázadás idején lerombolták. Az oszlopok és egyéb régészeti relikviák, amelyek megmaradtak, egy óriási görög építkezés maradványai. Kr. u. 17-ben, a földrengéskor sok templom elpusztult, amit később a római császár segítségével részben helyreállítottak.

A császár tisztelete a keresztény korszak idején is szerepet játszott. A „birodalmi templom”, aminek a megépítéséért Szárdisz elöljárósága is versenyzett, Tibériusz római császár tiszteletére épült.

A legtöbb kommentár szerint Pál akkor hozta az evangéliumot Szárdiszba, amikor két évig Kis-Ázsiában tartózkodott (ApCsel 19,10). Az Újszövetségben a Jelenések könyvében kívül Szárdisz sehol nincs megemlítve. Nem meglepő, hogy Szárdisz múltbeli dicsősége ellentétes a folyamatban levő panasszal: „Az a neved, hogy élsz, pedig halott vagy” (Jel 3,1). Közös kísértése ez az emberiségnek, hogy a múlt dicsőségéből éljen és babérjain pihenjen.

A szárdiszi levél üzenete

Jel 3,1 szerint Krisztus úgy szól a gyülekezetekhez, mint akinél ott van mind a hét gyülekezet csillaga. Krisztus Ura a gyülekezeteknek és látja, hogy mi történik a közösségben. Látja, hogy a valóság éles ellentétben áll a látszattal, úgy tűnik, hogy él, de közben halott. Nem akar megújulni, csupán a szokásainak rabjává válik. Ez a korszak a reformáció időszakát jellemzi, de természetesen ma is igaz, rólunk is szól. Nincsen olyan tévtanítás, mint más gyülekezetben, csupán lelkileg halott.

Jel 3,2. Egy halotthoz szól Jézus, hogy ébredjen fel. Két alkalommal pusztult el a város, mert az örök elaludtak: Kürosz idején Kr. e. 549 és Antiochus korában Kr. e. 218. „Ébredj fel Szárdisz, ébredj fel város, ha nem akkor ismét el fogsz bukni!” Ezért hangzik a gyülekezet felé a felhívás, a parancs, hogy ébredjen fel, nyissa ki a szeméit, lássa és értse meg helyzetét. Az éber vigyázás nem csupán a történelmi múltban volt fontos, hanem ma is nélkülözhetetlenül.

Jel 3,3. A levél feddesei a város történelmi tragédiáiból veszi sorra a példákat. A sorok üzenetéből az Efézusi levélre asszociálhatunk vissza. Egyfajta visszafelé való mozgást, gondolkodást fedezhetünk fel a Szárdisznak írt levélben. A múlt példáját nem lehet elfeledni. Efézus és Szárdisz gyülekezetei azok, akiknek van „valamijük”, a többieknek nincs semmijük. Mindkét gyülekezet ugyanolyan ígéretet kap Jézustól, *az efézusiak az élet fájáról ehetnek, a szárdisziak pedig az élet könyvében megtartatnak.* Mindkét helyzet feltételez egy ünnepélyes találkozást Jézussal. *Ahogy a város kétszer éjjel bukott el, úgy Jézus is éjjel, mint a tolvaj fogja meglepni Szárdiszt.* Vissza a forrásokhoz, ahonnan az evangéliumot vették, kapták. Ez is egy jellegzetesen reformációhoz kapcsolódó gondolkodás, „ad fontana”, „vissza a forrásokhoz”.

Jel 3,4. „*Akik nem fertőztették meg a ruháikat.*” A fehér ruha az ünnepélyes találkozóhoz és a nagy vacsorához kapcsolódik. A keresztségi ruha is fehér, vajon ejtettünk-e foltot rajta? Szárdiszban nem mindenki romlott, mert vannak, akik nem szennyezték be ruháikat, vagyis nem engedtek a kísértésnek. A fehér ruha Szárdiszban ezt jelentette: *ünnepi hangulatba kerülni.* Vissza kellene találnunk a Szentírás üzenetének és tanulmányozásának öröméhez. Abba kellene hagynunk a protestáns háborút, amelyet gyülekezeteinkben folytatunk. A saját ruhánkra kellene vigyáznunk, és nem a másik ruháján kellene foltokat keresgetnünk. Akik nem emlékeznek a történelemre, azok arra vannak ítélve, hogy a történelem rajtuk fog megisméltódni.

Jel 3,5-6. Szárdisz keresztényei belesüppedtek a pogány világba, nem voltak másak, mint környezetük. Kisebbségben vannak, akik megőrizték az elődök lelkületét, őket „maradékknak” nevezhetjük. Ugyanis a Szárdisz névből kihallatszik egy görög szó, „*szteriszon*”, aminek jelentése „maradék”.

A maradék benne marad az „Élet könyvében”, amely ebben az összefüggésben a győzelmet jelenti. A maradék mellett Krisztus fog tanúskodni az ítéletben. Tartozunk a maradékhoz!

Írta és előadta: Dr. Tokics Imre